

Asia: OM 82/52/2017

Arviomuistio kansalaisaloitemenettelyn toiminnasta 2012–2017

Lausunnonantajan lausunto

Huomionne muistiossa läpikäytyihin muutosehdotuksiin kansalaisaloitemenettelyssä?

4.1. Kansalaisaloitteiden vireillepano ja valmistelun laatu

Mielestämme nimikkeistöä kansalaisaloitteen eri vastuuhenkilöille kannattaisi yksinkertaistaa. Soveltuva nimike voisi olla "aloitteentekijät" eikä olisi tarvetta erillisille vireillepanijoille, edustajille ja varaedustajille. Kansalaisaloite.fi-portaalissa voisi olla valittavissa lisäksi, kuka näkyy ensisijaisena yhteyshenkilönä.

Samalla olisi luontevaa, että aloitteentekijänä (nyk. vireillepanija, edustaja, varaedustaja) voisi olla muu kuin Suomen kansalainen. Edelleen perustuslain henki, 50 000 Suomen kansalaista kansalaisaloitteen kannattajana säilyy, mutta kohennetaan osallisuutta, sulkematta ketään suotta pois. Kansalaisaloite on hyvä keino opettaa nuorille demokratiaa, ja siten (riippumatta kannattamiseen tarvittavasta ikärajasta) voisi harkita tai kokeilla alempaa ikärajaa aloitteentekijöille.

4.2. Kansalaisaloitteiden muoto ja kohdentuminen

Ei ole vielä syytä olettaa, että vasta-aloitteet tulisivat ilmiönä olemaan yleinen ja siten emme näe tarvetta ottaa huomioon erikseen sääntelyssä. Joissain tapauksissa samanaikaiset, mutta eri näkökulmaa edustavat aloitteet voivat olla jopa hyödyllisiä julkisen keskustelun kannalta.

4.3. Kannatusilmoitusten määrä ja keräysaika

Eduskuntakäsittelyyn vaadittavan kannatusrajan (nyt 50 000) voisi laskea esimerkiksi 25 000:een tai 30 000:een. Tutkitusti tämä EI merkittävästi lisäisi työkuormaa, sillä esimerkiksi välillä 25 000 - 50 000 kannatusilmoitusta keränneitä aloitteita EI ole kovinkaan paljon, vain 5 kappaletta. 18 aloitetta on puolestaan saavuttanut yli 50 000 kannatusilmoitusta.

Mielestämme kansalaisaloitteen rinnalle tulisi miettiä muita samansuuntaisia tahdonilmaisuja. Esimerkiksi kansalaisaloitteiden rinnalle voitaisiin luoda kevyempi käsittelyprosessi, kun ne saavat esimerkiksi yli 10 000 mutta alle 50 000 (tai eduskuntakäsittelyyn vaaditun) määrän kannatusilmoituksia. Ei ole luontevaa tai kohtuullista, että sellaisille aloitteille ei tapahdu mitään. Eräs ratkaisu voisi olla mahdollistaa aloitteentekijöille hallitukselle suunnatun kirjallisen kysymyksen tekeminen tällaisesta merkittävää kannatusta saaneesta asiasta. Kannatusta voisi myös kerätä kansalaisaloite.fi-alustalla varta vasten tällaiselle asialle silloin, kun kansalaisaloite on liian järeä tai hidaskäyttöalusta asian nostamiseksi agendalle.

Jos kannatusrajaa lasketaan, keräysaika on sopiva. Jos kannatusraja pidetään ennallaan, ehdotamme vuoden keräysaikaa.

4.4. Kansalaisaloitteen ikäraja

EU-kansalaisaloitteen ikäraja on laskemassa 16 ikävuoteen. Sama ikäraja tulisi olla kansallisessa kansalaisaloitteessa. Emme ylipäättään näe hyvää syytä miksei kansalaisaloitteessa voisi olla vaalikelpoisuutta alhaisempi ikäraja - eihän kannattaja varsinaisesti äänestä, vaan ilmaisee kannatuksensa aloitteelle, että asia etenisi eduskuntaan (täysi-ikäisten kansalaisten valitsemien edustajien käsiteltäväksi). Monet poliitikot ovat olleet valmiita laskemaan äänestysikärajaa esimerkiksi kunnallisvaaleissa. Jopa pääministeri Juha Sipilä ilmaisi kannattavansa tätä. Tehdään kansalaisaloitteen ikärajamuutoksesta kokeilu, jolla kannustetaan nuoria osallistumaan!

Konkreettinen esimerkki: kuvitellaan aloite, jolla on 40 000 aikuisen ja 15 000 alaikäisen kannatus. Tällaisen kannatuksen saanut aloite olisi mielestämme sellainen jonka eduskunnan olisi syytä käsitellä.

4.5 Kansalaisaloitteen vastustaminen eli miinusäänät

Emme näe varsinaista erityistarvetta miinusäänille. Ennen kaikkea kansalaisaloitteessa on kyse siitä, saako aloite riittävästi määrästä, jotta saadaan asia käsittelyyn. Varsinainen poliittisen kannatuksen mittaaminen tapahtuu eduskunnan käsittelyssä.

Sinänsä tämä voisi olla potentiaalinen kehitys- tai kokeilukohde, jos ajatellaan tietä kohti neuvoo-antavia kansanäänestyksiä.

4.6 Kannatusilmoitusten tarkastaminen ja julkisuus

Tiedon avoimuus ja yksityisyys tulisi sovittaa paremmin yhteen. Kansalaisaloitteen tapauksessa vaikkapa perusteltu tutkimustieto, laatijoiden nimet, kannatusilmoitusten kertymätiedöt - on tärkeää avointa tietoa.

On kuitenkin vaikea nähdä miksi kannattajien nimet tulisi julkaista. Väestörekisterikeskus tarkistaa nimet riittävällä tarkkuudella, ja vaikka muutama "Aku Ankka" pääsikin läpi, kannattajien eksakti määrä ei ole kovinkaan kiinnostava - päätökset tehdään kuitenkin eduskunnassa.

Henkilöillä tulisi olla mahdollisuus julkistaa itse nimensä proaktiivisesti palvelussa tai siirtää tieto omasta kannatuksesta muihin palveluihin MyData -periaatteiden mukaisesti.

4.7 Kansalaisaloitteiden käsittely eduskunnassa

Kansalaisaloitteen tekijät olisi hyvä saada vahvemmin mukaan eduskuntakäsittelyyn. Ironista kyllä, kansalaisaloitteen tekijät eivät juurikaan osallistu kansalaisaloitteen käsittelyyn eduskunnassa. Heitä kyllä kuullaan, mutta melko pintapuolisesti. Kansalaisaloitteen tarkoituksena ei ole olla lopullinen tai täydellinen versio laista, ei edes silloin kun se tehdään lakiehdotuksen muodossa. Tekniset epätarkkuudet eivät saisi olla syy tyrmätä aloite valiokunnissa, ja kansalaisaloitteen tekijöitä tulisi kuulla laajemmin, niin tahdonilmaisijoina kuin asiantuntijoinakin. Valiokunnissa olisi mahdollisuus parannella aloitetta yhdessä aloitteentekijöiden kanssa jo nykyisen lainsäädännön puitteissa, mutta vaikuttaa siltä, että lainsäädännössä tulisi tuoda selkeämmin esiin tätä mahdollisuutta.

Eryteisesti tilanteissa, joissa itse asialle löytyy poliittista tukea valiokunnassa, pitäisi ensisijaisesti muotoilla valiokunnassa mietinnön liitteeksi korjattu esitys samasta aiheesta. Poliitikkojen pitäisi ottaa kantaa asiaan eikä muotoon.

4.8 Kansalaisaloitteiden raukeaminen

Vaikka onkin luontevaa, että hallituksen ja kansanedustajien aloitteet raukeavat vaalien yhteydessä, kansalaisaloitteiden osalta tilanne on varsin erikoinen: kansa, joka on aloitteen tehnyt, ei vaihdu vaalien yhteydessä, ja siten raukeaminen on tarpeeton pykälä.

4.9 Oikeusministeriön kansalaisaloite.fi-verkkopalvelun kehittäminen

Samalla kun kansalaisaloite.fi -verkkopalvelusta tehdään yhteensopiva EU tietosuojasetuksen ja siitä seuraavan kansallisen lainsäädännön kanssa, olisi hyvä tehdä kansalaisaloite.fi:stä myös MyData -yhteensopiva. Käytännössä tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi omien tietojen (myös kannatusilmoitustietojen) siirtämistä eri tietojärjestelmien kesken käyttäjän niin eksplisiittisesti tahtoessaan. Kannatusilmoituksia tulisi voida myös (esimerkiksi sopivasti anonymisoidusti) kyetä luovuttamaan tutkimustarkoituksiin.

Hyödyllinen toiminnallisuus kansalaisaloite.fi-palveluun olisi se, että käyttäjältä kysyttäisiin ”Haluatko palata takaisin kampanja-sivulle” allekirjoittamisen jälkeen niissä tilanteissa, joissa käyttäjä on tullut jonkun kampanjasivun kautta allekirjoituspalveluun. Tämä pieni parannus on oleellinen kampanjan vetäjille, sillä aloitten kannattajille vaikea kertoa, mitä voi seuraavaksi tehdä allekirjoituksen jälkeen.

Lakialoitteiden osalta verkkopalvelun käyttöliittymää tulisi muuttaa niin, että lakialoitteen pykälämuotoilut ovat lopussa ja aluksi näkyy esityksen perustelut, jolloin muoto olisi sama kuin hallituksen lakiehdotuksissa. Tämä lisäisi aloitteiden ymmärrettävyyttä.

Yksityiskohtana mainittakoon, että jaot sosiaalisen median palveluihin on vaikea löytää sivun alareunasta. Taustayhteisön syöttäminen aloitteentekijän tietoihin voisi olla mahdollista mutta vapaaehtoista.

Muita huomioita kansalaisaloitemenettelystä tai kansalaisaloitemuistiosta?

Kansalaisaloite on hienosti toimiva uusi vaikuttamisen väline, mutta se voisi toimia vieläkin paremmin, ja siten peräänkuulutamme rohkeutta uudistuksiin ja soveltuvien osien, kokeiluihin.

Ehdotuksillamme pyritään

- Lisäämään kansalaisten suoria vaikuttamismahdollisuuksia
- Lisäämään osallisuutta - helppo osallistua, myös yksittäisiin asioihin
- Tekemään kansalaisaloiteprosessi reilummaksi
- Saamaan nuorten ääni paremmin kuuluviin

Kiitämme mahdollisuudesta lausua asiassa.

Ropponen Teemu
Open Knowledge Finland